

Wanda Barouka

DOI: 10.15290/bb.2018.10.07

Witebski Państwowy Uniwersytet

im. P. M. Maszerawa

<https://orcid.org/0000-0002-1838-7691>

**Аповесць “Самасей” Сакрата Яновіча
і малая проза Міхася Стральцова:
апавадальніцкія стратэгіі**

Сакрат Яновіч – пісьменнік, які ў сваёй творчасці аддаваў перавагу малым эпічным жанрам, які здолелі адлюстравалі псіхалагічны стан грамадства, паказаць чалавека ў імклівай плыні часу. Проза Яновіча, бясспрэчна, лірычная і філасафічная ў сваёй аснове з элементамі гумару і сатыры. Фенаменальнай з’явай у беларускай літаратуры другой паловы XX стагоддзя стала творчасць Міхася Стральцова, генетычна глыбока лірычная і філасофская. Падставай для супастаўлення наратыўных стратэгіяў гэтых двух аўтараў сталі стылёвыя дамінанты іх прозы, а таксама суіснаванне аўтараў у адным гістарычным часе, бо, як вядома, Сакрат Яновіч нарадзіўся ў 1936-ым, Міхась Стральцоў – у 1937 годзе. Істотна збліжаў гэтых пісьменнікаў паказ чалавека, які адчувае сваю экзістэнцыйную непрыкаянасць у свеце.

Аповесць С. Яновіча “Самасей” адметная героем. Андрэй Антошка – інтэлігент у першым пакаленні, інжынер трыццаці пяці год, якога не пакідае пачуццё незадаволенасці сваім жыццём і жыццём увогуле. Дамінантная наратыўная ўстаноўка аўтара выяўляецца на самым пачатку твора: інтраспекцыя героя дапаўняецца апісаннямі, каментарыямі апавадальніка, дэталі аповеду заўсёды атрымліваюць у далейшым сюжэтна-асацыятыўнае напаўненне, другасная мастацкая ўмоўнасць арганічна спалучана з першаснай. Пісьменнік і назірае за героем, і дае магчымасць яму самавыявіцца праз учынкi і меркаванні.

На самым пачатку аповеду пра Андрэя Антошку згадваецца сон героя: *Успомніў, што ўжо даўно сніцца яму адзін сон: паляна ў цёмным хвойным лесе, пасярод яе – хацінка, драўляная і пахучая смалою, жывіцаю, пакінутая і ціхая, а за яе сцяною журботна цурчыць ручайна, чыста і крынічна*¹. Андрэй – выхаванец вёскі, з вёскай у яго звязаны ўспаміны пра дзяцінства. Антошка проціпастаўляецца ў творы інжынеру Сцёпку, што саромеўся сваёй мужыцкай радаводнай, але паводзіны якога выдавалі яго сялянскасць. Антошка адносіў такіх людзей да *мешчанеючага сялянства*. Вясковы свет, аднак, Андрэй не ідэалізуе, для яго ён найперш далёкі ад этычнай дасканаласці. Там пануе прагматызм, жаданне не спазніцца ні ў чым, не быць горшым, паказаць сваю значнасць, а для гэтага ўсе сродкі добрыя: *Суседзі, памятаю, пасмейваліся з майго бацькі, калі яму нешта не ўдавалася. Абзывалі яго дурнем! Разумнаму, на іх думку, разумны быў той, у каго былі здольнасці праныры – не можа не ўдацца задуманае* (26). Выхадзец з вёскі, Андрэй мала прыстасаваны да яе побыту, пазбягае прытрымлівацца яе нормаў. Бацькі хацелі, каб сын сцвердзіў сябе на іншай, чым земляробчая, глебе, не дома, а ў Беластоку. Антошка адвык ад вясковай працы. Маці папракае сына: *Прыезджаеш да мяне, калі на гаспадарцы ўжо ўсенькі пароблена. Не тады, калі трэба... Прыедзеш і толькі ведаеш валачыцца па загуменнях, як які дурань...* (69). Старая сялянка цэніць фізічную працу як аснову і сродак дабрабыту чалавека, балюча перажывае запусценне зямлі без гаспадароў. Сыну яна раіць: *Рабіць трэба! Паглядзі, колькі зямлі добрай аблогамі марнуецца! Вёскі гібеюць, на старых гаспадарох ды бабах трымаюцца яны. І ці доўга гэтак набудзе ўсё? Дзе тая Варшава вочы мае* (70). Жыццё людзей, што засталіся ў вёсках, салодкім не назавеш, засмучае іх безабароннасць, хабарніцтва чынавенства: *Хабары былі, як свет светам ёсць* (72).

Праз успаміны Андрэя Антошкі раскрываюцца яго характар і жыццёвы шлях. Вясковаму падлетку аўтобусы да Беластока здаваліся святынямі, у часы юнацтва стаўленне да іх крыху змянілася: *Аўтобусы Андрэевай маладосці былі аўтобусамі ўцёкаў* (30). Яго землякі і равеснікі ехалі *на хлебны кантынент, у белакаменную выгоду ды сытасць* (30). Андрэй любіць вёску як напамін пра бесклапотнае дзяцінства. Дарослы чалавек Андрэй Антошка крыху сентыменталь-

¹ С. Яновіч, *Самасей: апавесць, апавяданні*, Мінск 1992, с. 8. Далей усе спасылкі прыводзяцца па гэтым выданні і ў дужках падаецца старонка.

ны: *Лісты ад маці пахлі полем. Іншы раз ён насіў іх на работу, бы кветку на пінжаку* (31). Пасля няўдач на службе ў Андрэя з’явілася жаданне вярнуцца ў родны кут, але маці была рашуча супраць такога сынавага рашэння. Дзеля гэтага яна расказала, што са Шчэціна вярнуўся ў вёску Федзька Курносы працаваць трактарыстам. З горада Федзьку прагналі, бо на працы з-за п’янства разбіваў машыны. Паводле маці, *у вёсцы засталіся старыя і недарэкі* (215), людзі будуць смяцца, калі Андрэй вернецца дадому. Андрэй вельмі хутка пагаджаецца з меркаваннем маці, бо яму не хапае рашучасці, ён прывык найперш разважаць. Выбар героя аўтарам падначалены і выбару жанра, бо твор сатырычны.

С. Яновіч умее ўдала карыстаецца гумарам, што дасягаецца коштам супастаўлення самых розных з’яў. Так, на пачатку апаведу пра сябе герой прыгадвае, што ўчора ён прачнуўся ад удару перуна, які выбліснуў з пагоднага неба, бо на лесвіцы суседская дзяўчынка спатыкнулася з вядром смецця. Неўзабаве з’явіліся міліцыянеры і арыштавалі Антошку як злодзея, бо ў час кражы ён знаходзіўся са знаёмай каля будынка, дзе адбылося злачынства. Выпадак з арыштам Андрэю падаўся маскаратам: *жартам арыштавалі яго, будуць нібы дапытваць, а затым пойдучь разам у рэстаран, каб рагатаць і піць пры свяце...* (12). Адчуванне было няёмкім, успомнілася жанчына-суседка, якую арыштавалі па даносу мужа за нібыта крадзёж маёмасці з дзіцячага садзіка. А на самой справе муж проста хацеў ад яе пазбавіцца і напісаў ілжывы данос, тым самым сапсаваў рэпутацыю чэснай працаўніцы. Дасціпна герой характарызуе вясковы аўтобус: *Аўтобус імчаў, бы парсюк па выгане* (27). У жывёлах з матчынай гаспадаркі Андрэй бачыць падабенства са знаёмымі: *баран углядаўся ў Андрэя з рэферэнцкай гатоўнасцю, карова мела дырэктарскую паважлівасць, да таго сур’ёзную, што аж абьяжавую. Падсвінкі па-шафёрску разлягліся ў салому, запусціўшы ўгору лапухі вушэй* (108). Антошку часта бачыліся сны з метамарфозамі, што ён ідзе па сінім бяздонным лёдзе, а потым, спалохаўшыся, вяртаецца назад. Сабака яго перасцерагае, а пасля нечакана *зірнуў на Андрэя загадчыкам аддзела і засмяяўся чалавечым сметам* (46).

Андрэй расчараваны ў людзях. Яго абурала, што на вытворчых нарадах рацыю маюць словы толькі тых, хто сядзіць на першых месцах. Ён не верыць у людскую шчырасць. Паводле яго меркаванняў, лісты, у тым ліку і яго да маці, хавалі *голую шчырасць* чалавека. Ён успомніў, як напісаў сябрам тры шчырыя лісты, два не адказалі, а трэці сябар папалохаў яго судом. Па сваёй сутнасці, даводзіць праз разважанні ге-

роя пісьменнік, Андрэй Антошка – мізантроп. Для Андрэя размова людзей – *гэта спектакль, пад час якога кожны намагаецца выканаць сваю ролю лепш, чым яна вартая таго* (26). Асаблівую нянавісць выклікаюць у яго размовы службоўцаў, дзе кожны імкнецца прэзентаваць сябе з лепшага боку падчас размовы і пасля яе, таму *такія размовы, службовыя, можна прыраўнаваць да гнілога зуба: як ні хітры, ды вырваць яго трэба!* (26). Людзі для Антошкі – істоты, што далёкія ад ідэала. Калі ён бачыць на вуліцы дзвюх маладзенькіх сябровак, то сам сабе спрабуе прадказаць іх лёс: абедзве выйдуць замуж і абедзве будуць падманваць мужоў, толькі адна для асабістага задавальнення, а другая – каб застацца на працы. Герою не пашанцавала з сябрамі і з каханай, таму шчырасці ў людскіх стасунках, на думку героя, не існуе:

Хтосьці кажа: я дапамог свайму начальніку! Не верце такому, ён быў вымушаны дапамагчы. Скажа: я ўсё сынам. Не верце і яму, бо неспакойны аб старасць. Кажа хто-небудзь: я дапамагаю і гэтаму, і тамтому. Ён не гаворыць, што дзеля разліку апаслужыцца імі, калі яны памацнеюць. Дапамаганне з’яўляецца вышэйшай формай карысці, зазіркам у далёкае. (Кажуць каля Крынак: “Я дапамагу табе, а ты, калі спатрэбіцца, дапаможаш і мне” (141).

Паўсюль Антошка бачыць здраду і крывадушнасць, за лепшае ён лічыць сумнявацца ва ўсім.

Пісьменнік паказвае героя ў хатніх абставінах і на чыноўніцкай працы. Апаবাদальнік падкрэслівае, што яго персанаж існуе ў атмасферы паказнага працоўнага энтузіязму, паклёпніцтва, даносаў, згодніцкай маўклівасці. Так, мясцовая газета найбольш пісала пра падзеі ў вялікім свеце, журналісты рэдка, каб не мець лішніх непрыемнасцей, падавалі не самыя прыемныя мясцовыя навіны. Андрэй абураўся гэтым, але, калі журналісты паспрабавалі напісаць пра недахопы на іх прадпрыемстве, то ён стаў шантажыраваць журналістаў, каб прадухіліць іх небяспечную публікацыю. На службе Антошка бярэцца з энтузіязмам выконваць абавязкі, у яго з’явілася магчымасць падняцца па службовай лесвіцы, але перашкодзілі неабачлівасць і прамалінейнасць. У выніку ён атрымаў паніжэнне па службе і змірыўся з гэтым. Андрэй вымушаны быў перайсці на рэферэнцкую пасаду, у яго з’явілася прымаўка *Усё добра і штораз лепш!* (211), а калегі далі яму мянушку *Усёдобравіч*. Сябе Андрэй іранічна атэставаў пакінутым каханкам *кар’еры, вечна цудоўнай багіні, якая не лічыцца з мужчынамі і не будзе лічыцца!* (208).

Антошка ў С. Яновіча – вымушаны прыхільнік адзіноты, бо расчараваўся ў людзях. Яго любімы занятак – вечарам хадзіць па вуліцах ці ваколіцах горада і разважаць пра жыццё. Ён – свайго кшталту філосаф-скептык. У *непатрэбным*, па яго словах, лісце для сябра Андрэй прызнаваўся, што ў яго жыцці пануюць *шэрасць і драбнота*: *Іншы раз падумаецца мне, што нават на хутарах людзі жывуць куды цікавей, чымсьці гэтыя натоўпы атрымальнікаў штомесячных акладаў, г.зн. усе тыя, прафесіяй якіх з’яўляецца стварэнне мілага настрою свайму начальству, кожны кімсьці падначалены, камусьці падначалены. Наш дырэктар з’яўляецца дырэктарам толькі нам, камусьці ў вярхах – батрак ён!..* (59).

Вельмі часта пісьменнік карыстаецца метафарычнымі выразамі, як напрыклад: *Андрэй, як ні кажы, панёс перад сабою бярэмя злосці, з якога сыпаліся пад ногі трэскі гневу* (65). Андрэй – парадаксаліст, у яго цвёрдае перакананне: *чым больш ведаеш, тым больш не ведаеш* (118). Галоўны герой твора не толькі абураецца недасканаласцю чалавечай натуры, але і дастаткова строга судзіць сябе і да сябе падобных: *Усё-такі мы самасей...* (222). Іншымі словамі, пустазелле. Аднак гэтае пустазелле ў асобе Антошкі ўсведамляе сваё сапраўднае аблічча, а значыць – яно не безнадзейнае.

Герой Міхася Стральцова – асоба рэфлектыўная, як і Сакрата Яновіча. Такая адпачатковая ўстаноўка збліжала і аддаляла апавядальніцкія стратэгіі двух аўтараў, бо у Яновіча герой – расчараваны светам, у М. Стральцова – імкнецца адкрываць свет. Стральцоў цікавіўся душэўным станам, унутранымі магчымасцямі чалавека. У першым надрукаваным апавяданні “Дадому” (1957) пазначылася менавіта стральцоўская манера адлюстравання амплітуды рухаў пачуцця і думак чалавека, а таксама стральцоўская манера апавяду, заснаваная на рытме паўтараў, вар’іраванні дэталей, сітуацый. Апавяданне гэта заснавана на добра знаёмым па творах беларускіх пісьменнікаў сюжэце: малады настаўнік прыязджае дадому ў госці.

Пасля заканчэння інстытута герой Стральцова Сцяпан трапіў працаваць у палескую вёску Альхоўка: *Урокі праходзілі гладка, вучні як быццам паважалі яго, але ён адчуваў, каб быць ва ўсім аўтарытэтам для іх, яму нечага не хапала. Але чаго – Сцяпан не ведаў²*. Яму здавалася, што жыццё спынілася. На сене ў бацькавай пуні Сцяпан згадвае

² М. Стральцоў, *Выбраныя творы*, Мінск 2015, с. 157. Далей усе спасылкі прыводзяцца па гэтым выданні і ў дужках падаецца толькі старонка.

мінулае, слухае гармонік: *А гармонік усё іграў і іграў, і ўсё той жа дзявочы голас спяваў пра закаханых, што ніяк не могуць расставіцца, пра росную сцезжку ў жыцце і туманы над ракой...* (156). Сцяпану ўспомнілася першае каханне, дзяўчынка Каця са светлымі косамі, з якой не бачыўся пасля заканчэння школы. Неспадзявана малады чалавек стаў сведкам размовы сястры-дзевяцікласніцы з закаханым у яе хлопцам. Ад мімаволі пачутага стала радасна на душы, прыемна, што ён стаў сведкам чужога шчасця і паверыў у магчымасць свайго шчасця: *Перад вачамі пайстала Каця: ён думаў, што тады, у школе, Каці было столькі ж гадоў, як цяпер сястры. А хіба гэта было даўно? “Дурны ты корч, – сказаў ён сабе, – нічога яшчэ не страчана, усё ў цябе наперадзе. А ты разводзіш розныя міноры”. Ён увесь напружыўся, нейкі цёплы клубочак падкаціўся да сэрца, мякка крануў яго. Маркотнасці больш не было* (158).

У ранніх праявітых творах маладога Стральцова такому ж, як аўтар, маладому герою ўласціва імкненне знайсці сэнс жыцця, а ў сістэме яго жыццёвых прыярытэтаў вялікую ролю адыгрывала каханне. Элегічна-светлым настроем прасякнута апавяданне “Восеньскі ўспамін” (1958), напісанае ў форме споведзі галоўнага героя. Празаік дарэчна звярнуўся да кальцавой кампазіцыі, якая стане адмысловай пазнакай яго стылю. Пачатак “Восеньскага ўспаміну” асацыятыўна суадносіцца з пададзенай гісторыяй кахання, што здарылася не вясной, як часта бывае, а восенню: *Быў верасень, стаялі цёплыя, ціхія, поўныя празрыстасці і бляску дні. Кволасць і знямога, здавалася, былі разліты ў паветры, яны адчуваліся ва ўсім: у слабым зіхаценні ўжо халаднаватай смугі, у самотным іржышчы, што млява сірацела на сонцы* (158). Кволасць, разлітая ў паветры, асацыятыўна акцэнтуюе кволасць чалавечых пачуццяў. Мікалай прыехаў у вёску з горада нарыхтоўваць паліва, выпадкова пазнаёміўся з сіратой Ганкай, якую яго хатняя гаспадыня хацела выдаць замуж за свайго сына. Перад самым знаёмствам з дзяўчынай стомлены працай Мікалай глядзеў у акно і бачыў пачатак замірання прыроды: *За плотам стаяў майўклівы і задумены сад. Кранутае жаўцізнай лісце холадна блішчала пад промнямі нізкага сонца, і буйныя гронкі пладоў былі заліты роўным васковым святлом. Сад нібы дагараў у нейкай урачыстай, апошняй знямозе* (160). Маладыя людзі адчулі прыязнасць адно да аднаго. Калі гаспадыня сказала Мікалаю, што ведае пра яго заляцанні да Ганкі, той стаў пазбягаць дзяўчыны, ці то каб не перашкаджаць яе шчасцю з Мікітам, ці то каб пазбегнуць непатрэбных размоў з вяскоўцамі:

І вось з той пары прайшоў год, і зноў настала восень, якая ў горадзе не мае асаблівых прыкмет. У скверах шамаціць пад нагамі лісце, а пах зямлі, раскапанай экскаватарам, будзіць у памяці другую восень, і другія дні. І я ўспамінаю Ганку, яе голас – роўны і глыбокі, з густымі дрымотнымі ноткамі...

Навошта я так абышоўся з ёю, чаму?

Мне хочацца зноў паехаць у вёску, убачыць Ганку, падысці да яе і сказаць: “Даруй мне, я ашукаў цябе і сябе таксама”.

І мне не дае спакою восеньскі ўспамін (166).

Лірычны па танальнасці твор прэзаіка пра шчасце, якое было такім магчымым, але якое не спраўдзілася, кранаў непадробнай шчырасцю апаведу.

Вядомасць М. Стральцова прынесла апавяданне “Блакітны вецер”. Рух настрояў, зменлівасць адчуванняў ляжалі ў аснове твора. Герою апавядання Леаніду Іванавічу Лагацкаму сніўся блакітны вецер:

Сон адыходзіў у святле, у пахах, у струменнасці ветру. Нібыта стала над нейкім возерам у духмянай парнасці сонца. Пахлі сосны, узнімаўся над вадою блакітны вецер, і такі звонкі, і такі чысты чуўся на беразе смех. Як хораша, як лёгка! Вось нібыта Лагацкі бяжыць да вады – як прыемна жвір халодзіць босыя ногі, як засцілае вочы блакітны вецер! (173).

Па сваім светабачанні Лагацкі – рамантык, ён умее знайсці незвычайнае ў паўсядзённым, яго вабяць рэдкія хвіліны цішыні: *Якая светлая, якая чуйная ў пакоі цішыня! Тонкі прамень зламаўся ў люстэрку – таямнічыя глыбіні адкрыліся ў шкле* (173). Сон, пасля прыкры ўспамін пра тое, як адмовіўся ісці на праводзіны ў армію нейкага суседа Голіка, бо правяраў студэнцкія работы, сталі прычынай вандроўкі па начным горадзе. У час яе Лагацкі прыгадаў свайго калегу-выкладчыка, які папракаў Леаніда Іванавіча за адсталасць ад жыцця, а сам, каб выглядаць сучасным у атамны век, ездзіў на працу на матаролеры. Лагацкі прызнаўся сабе: *... я проста баюся людзей, баюся, каб яны не ўбачылі, што ў мяне згубілася нешта, і што ўсё мне не цікава. І гэтых новых студэнтаў я не люблю таму, што яны не такія, як я, што жывуць па-свойму і цікавей за мяне* (177). Прагулка па начным горадзе ўзбадзёрыла, навеяла думку пра неабходнасць наведаць маці ў вёсцы: *Трэба жыць, – падумаў ён, – трэба смялей і весялей жыць: пазбыцца раўнадушша, чэрствасці, замкнутасці ў сабе. І тады ніколі не пакіне мяне блакітны вецер* (178). Блакітны вецер становіцца ў апавяданні ўвасабленнем мэты, што надае асэнсаванасць чалавечаму існаванню. Журналіста Юновіча з апавядання “На вакзале чакае

аўтобус” (1962) вабіць дарога, яму падабаецца рух, ён жыве спадзяваннем у чарговы раз пачаць жыццё нанова. Вясковая хата ў Смолцы для інжынера-планавіка Сяргея Маруса з “Там, дзе зацішак, спакой” – месца, дзе ён набіраецца духоўнай моцы ад сустрэчы з бацькамі. Наратыўная стратэгія накіравана на анатаміраванне апавядальнікам учынкаў, меркаванняў, этычных імператываў героя.

Адметнасцю стылю празаіка Стральцова стала спалучэнне лірызму і эпічнасці, дзе эпічнасць выяўлялася праз успаміны персанажаў, у якіх разгортвалася калейдаскалічная нязмушаная панарама гістарычнага часу. Так, у апавяданні “Свет Іванавіч, былы донжуан” гісторыя стральцоўскага пакалення, якое перажыло *страчанья ілюзіі*, звязаныя з выкрыццём культу асобы, якое прыняло *адлігу* і стала адкрываць для сябе шырокі свет літаратуры, але разам з тым пачувала сябе непрыкаяным. Маладосць і пасталенне самога М. Стральцова супалі з інтэнсіўнай урбанізацыяй. У яго творах не было настальгіі па вёсцы. Героі многіх яго апавяданняў імкнуліся наведацца да бацькоў, але іх, неўладкаваных у асабістым жыцці, адраджала не столькі наведванне вёскі, колькі знаходжанне ў сямейным *гняздзе*. “Сена на асфальце” – адзін з самых вядомых твораў празаіка, у якім па-майстэрску спалучаны элементы традыцыйнага апаведу ад першай асобы і эпістальнага жанру, у якім пададзены два пакаленні былых вяскоўцаў: старэйшае пакаленне ў асобе Ігната, што вымушаны быў пакінуць вёску, перабраўся ў горад, пастаянна марыў вярнуцца назад, і маладое – у асобе Віктара, якое добраахвотна апынулася ў горадзе, якому *хацелася прымірыць вёску і горад у сваёй душы* (230).

Шэдэўрам у прозе правамерна называюць невялікае апавяданне Стральцова “Смаленне вепрука”, дзе апавед разгортваецца як працэс напісання твора, дзе мастацкая індукцыя рухаецца ад прыватнага факта да экзистэнцыйнай тэмы лёсу. Прыкметы наступлення зімы нагадваюць апавядальніку пра час, калі на вёсцы свяжуюць вепрукоў. Рэфрэнам становяцца радкі: *Ізноў ідуць халады, бяруцца прымаразкі – ападаюць долы інеем сырыя туманы. Яшчэ выганяюць на пашу кароў – далей ад вёскі, у лес. Пад вечар жывёла не хоча вяртацца ў хлеў, цаляе адбіцца ў прапахлае бульбоўнікам і сцюдзёным капусным водарам поле. І вечарамі, і ўранку марозліва, хмельна, бы першаком, пагне ў наваколлі дымам* (320). Праз дзеянні і адчуванні прыдуманых апавядальнікам гаспадара, гаспадыні, іх сына, вепручка-гадаванца вымалёўваецца план быццёнай з вызначальнай сістэмай каардынат: жыццё – смерць, выпадковасць – наканаванасць. Юнаку, сыну гаспадароў, прысніўся сон, дзе ён адпраўляецца з горада дадому.

Госць убачыў *прапахлыя павуціннем, негабляваныя сцены, і тапчан у куце, закіданы старой вопраткай, і старыя начоўкі на ім, і лаву ля дзвярэй, і ведры на ёй, і на падлозе кашы з бульбай і чыгуны, і цэбар з мешанкай, і вузкае, на адно бярвяно прарэзанае акенца ў сцяне* (326). Хата ў сне імгненна ператварылася ў пустую пуню, узмацніўся трывожны настрой юнака, а потым зноў перад вачамі хлопца прадсталі хата, чыгуны ў сенцах, цэбар з мешанкай, кашы з бульбай, маці. Пасля трывожнага сну юнак атрымаў тэлеграму пра смерць маці. Апавядальнік бярэцца за напісанне твора, бо ён па-свойму забабонны чалавек: *Найўны, ён хоча перамагчы сапраўднасць, ён хоча верыць: я засцярогся ад бяды, бо сказаў. Дабро і надзея тут накрэслілі свой круг* (327). Аднак твор апавядальніка так і застаецца не напісаным, а жыццёвая наканаванасць не пераадоленая. Мастацкі свет у “Смаленні вепрука” ўключаны ў складаную сістэму асацыятыўна-сэнсавых сувязей і ўзаемапераходаў з рэальнага ў віртуальны свет, з жыцця ў творчасць і наадварот.

Проза Стральцова – гэта проза думкі і пачуцця, у ёй значны не паказ падзей, а паказ чалавечых адчуванняў. Яна па-свойму рытмічна арганізаваная за кошт паўтораў і кантамінацый зыходных сітуацый, кожны твор вытрыманы ў сваёй настраёвай танальнасці, нярэдка пазначанай назвай.

Апавядальніцкія стратэгіі ў аповесці “Самасей” Сакрата Яновіча і апавяданнях Міхася Стральцова накіраваны на выяўленне духоўнага свету чалавека. Героі твораў абодвух аўтараў – людзі, якія больш разважаюць, чым дзейнічаюць. Пісьменнікі шмат увагі надаюць інтраспекцыі, персанажы галоўным чынам самараскрываюцца ў ацэнках імі жыццёвых з’яў. М. Стральцоў аддае перавагу вар’іраванню сюжэтных эпізодаў, лірычнасць ён спалучае з эпічнасцю, а С. Яновіч схільны быў да выкарыстання другаснай мастацкай умоўнасці, сатырычных фарбаў.

L I T E R A T U R A

Straltsoŭ M., *Vybranyja tvory*, Minsk 2015 [М. Стральцоў, *Выбраныя творы*, Мінск 2015].

Janovič S., *Samasej: apovesć, apaviadanni*, Minsk 1992 [С. Яновіч, *Самасей: аповесць, апавяданні*, Мінск 1992].

S U M M A R Y

SAKRAT YANOVICH'S "WEED"
AND MIKHAS STRALTSOV'S SMALL PROSE:
NARRATIVE STRATEGIES

Narrative strategies in the story "Weed" by S. Yanovich and in small prose by M. Straltsov are aimed at revealing the inner world of man. The heroes of the works of both writers are reflective people. The writers paid much attention to introspection. M. Straltsov preferred to modify the plot, the combination of lyricism and epic. S. Yanovich chose secondary artistic convention – satirical image.

Key words: prose, story, artistic form, narrative strategy, introspection.

S T R E S Z C Z E N I E

POWIEŚĆ „SAMOSIEJ” SOKRATA JANOWICZA
I MAŁA PROZA MICHASIA STRALCOWA:
STRATEGIA NARRACYJNA

Strategie narracyjne w powieści „Samosiej” S. Janowicza i opowiadaniach M. Stralcowa mają na celu badanie artystycznie świata człowieka. Bohaterowie utworów obu pisarzy są ludźmi refleksyjnymi. Pisarze przykładali dużą uwagę do introspekcji. M. Stralcow wolał zmieniać wątki fabularnie, kombinacje liryzmu i epiki podczas gdy S. Janowicz wybierał stosowanie drugorzędnej konwencji artystycznej, obrazu satyrycznego.

Słowa kluczowe: proza, powieść, opowiadanie, strategie narracji, introspekcja.